

Rok 2021 byl v Muzeu romské kultury rokem oslav

strana 3

František Novák: U nás cirkusáků je cílem budit převážně pozitivní emoce

strana 4-5

Andrea Kačová:

Leperiben/Vzpomínka

strana 6-7

ZPRÁVY

Zodpovědnost a dodržování opatření by měly být přirozenou solidaritou nás všech

PRAHA – Zmocněnkyně vlády České republiky pro lidská práva Helena Válková je potěšena nominací Jana Husáka na post zmocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny. Jan Husák za nominaci poděkoval s tím, že je pro něj ctí ji přijmout. Jako první o nominaci Jana Husáka informovala romská internetová televize ROMEA TV. Zástupci Rady i části neziskového sektoru spatřují předností Jana Husáka především v dosavadní praxi, dobré znalosti terénu i legislativy.

BRUSEL – Mnozí poslanci Evropského parlamentu přirovnali během úterního plenárního zasedání Roma Stanislava Tomáše z Teplic, který zemřel v červnu po zásahu policie, k afroameričanovi Georgi Floydovi. V debatě o policejním násilí páchaném na Romech někteří z europoslanců připomínali, že zatímco smrt Floyd, který rovněž zemřel po policejním zákroku, vyvolala zejména v USA mediální bouři a rozsáhlé protesty, o osudu českého Roma skoro

Pokračování na str. 2

foto: gettyimages

Bohužel, i když je populace v naší zemi cca ze dvou třetin naočkovaná, vyhráno zatím stále nemáme. Nacházíme se v další vlně pande-

mie a navíc jsme svědky prudkého nárůstu cen energií. Za poslední týdny skokově narostly ceny za pohonné hmoty, při každodenním ná-

kupu potravin jste jistě zaznamenali také vyšší útratu. Mnoho lidí skrze zdravotní krizi ztratilo zaměstnání. Ačkoliv se dle růstu HDP jeví

česká ekonomika dobře nastartovaná, v reálném životě domácností to

Pokračování na str. 2

Padl první trest v kauze Stanislava Tomáše. Žena dostala podmínku za vyhrožování žhářstvím

Teplický okresní soud uložil podmíněný trest ženě, která vyhrožovala policistům v souvislosti se smrtí Stanislava Tomáše, který zemřel krátce po policejním zákroku v červnu v Teplicích. Informaci zveřejnil server iDNES.cz, podle kterého měla obžalovaná pár dní po zásahu telefonicky hrozit zapálením policejní služebny.

Podle rozhodnutí soudu, které má server iDNES.cz k dispozici, žena do sluchátka řekla: „Vy ste zabili mladýho kluka v Teplicích, policajti, dva, tři, tak uvidíme, celá banda deme na vás teď, že se nestyděj, no na vás, zapálit tu budovu, jak tam ste, abyste tam zdechli, to za toho cigána, mladýho kluka, no vy, abyste šli do pekla, vy z...i jedny z...“.

Soud ji uznal vinnou z vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci. Dostala za to trestním příkazem trest šesti měsíců odnětí svobody podmíněně odložený na zkušební dobu osmnácti měsíců.

S výhrůžkami vypálením se se-

tkala i organizace ROMEA v roce 2016, kdy muž na facebookovou stránku organizace umístil komentář „Vypálit celou Romeu“. V tomto případě došla policie i státní zastupitelství k závěru, že se nejednalo o trestný čin a výhrůžku označilo za případ „jakéhosi lidového ‘glosátorství’ na internetu“.

Stanislav Tomáš byl 19. 6. 2021 při zatýkání policisty v Teplicích násilím spoután a později zemřel. Záběry, které zveřejnil zpravodajský server Romea.cz, z jeho zatčení byly sdíleny na sociálních sítích a široce kritizovány českými i mezinárodními aktivisty a organizacemi, což vyvolalo protesty po celé Evropě. Na videu je vidět, jak policista klečí Stanislavovi na krku způsobem připomínajícím zákrok, při kterém byl v květnu 2020 zabit afroameričan George Floyd.

K případu George Floyd případ Stanislava Tomáše přirovnali i mnozí poslanci Evropského parlamentu během úterního plenárního zasedání Evropského parlamentu.

V debatě o policejním násilí páchaném na Romech někteří z europoslanců připomínali, že zatímco smrt Floyd, který rovněž zemřel po policejním zákroku, vyvolala zejména

v USA mediální bouři a rozsáhlé protesty, o osudu českého Roma skoro nikdo nehovoří. Česká policie dříve uvedla, že mezi policejním zákrokem a Tomášovým úmrtím po-

dle závěrečné pitevní zprávy neexistuje žádná souvislost. S tím nesouhlasí právník pozůstalých.

Zdeněk Ryšavý
převzato z Romea.cz

foto: Euronews.com

ZPRÁVY

Dokončení ze str. 1

nikdo nehovoří. Česká policie dříve uvedla, že mezi policejním zákrokem a Tomášovým úmrtím podle závěrečné pitevní zprávy neexistuje žádná souvislost. S tím nesouhlasí právník pozůstalých, informuje Česká tisková kancelář.

Bělorusko, EU – Bělorusko a Polsko nesou vinu na „závažném porušování lidských práv“ migrantů a žadatelů o azyl na hranici mezi oběma zeměmi, uvedla nevládní organizace Human Rights Watch (HRW). Vlády obou zemí mají podle zprávy HRW, ze které citovala agentura AFP, za povinnost zabránit dalším úmrtím běženců tím, že zajistí pravidelný přístup humanitárních pracovníků k migrantům, kteří uvázli v pohraničí. Ukrajina posiluje ostrahu hranice s Běloruskem, má to předejít krizi.

Slovenská vláda se omluvila za protiprávní sterilizace žen v minulosti

Ilustrační foto

foto: Pixabay

Slovenská vláda se omluvila za protiprávní sterilizace žen. Příslušné usnesení schválil kabinet premiéra Eduarda Hegera. Slovensko na rozdíl od Česka zatím nepřijalo zákon o odškodnění žen, často z romské menšiny, které byly sterilizovány v období komunistického Československa, ale také v pozdějších letech.

Slovenská vláda nyní v prohlášení napsala, že se omlouvá za sterilizace žen v rozporu s právem a že odsuzuje porušování jejich lidských práv.

„Praktiky předchozího režimu v letech 1966 až 1989 související s reprodukčním chováním žen ze sociálně znevýhodněného prostředí hodnota vláda jako nepřijatelné. Vláda odsuzuje vykonávání sterilizací jako prostředku k regulaci porodnosti sociálně slabších vrstev, které se uskutečňovalo zejména na romských ženách,“ stojí v doprovodném materiálu.

Hegerův kabinet za politováníhodnou označil rovněž skutečnost, že v rozporu s právem byly sterilizovány zejména romské ženy ještě také v letech 1990 až 2004, tedy i v období samostatného Slovenska. Bratislava v souvislosti se sterilizacemi Romek prohrála několik sporů u Evropského soudu pro lidská práva, který poškozeným přiznal i odškodné. Šlo o případy, kdy lékaři například nezískali k zákroku potřebný souhlas nebo žena nechápala jeho následky.

„Dobře, že nám vláda řekla – promiňte. Já sama jsem si musela adoptovat dvě děti. Neboť jsem měla jen jedno a muž chtěl další dítě, které jsem mu já neuměla dát. Poté, co mě násilím sterilizovali. Nyní je důležité, aby nás také odškodnili. I když žádné peníze nám nevynahradí to, že nám zničily život,“ uvedla v reakci na omluvu jedna z protiprávně sterilizovaných žen.

„Po omluvě vlády musí následovat i druhý nezbytný krok, a sice přijetí zákona, který umožní odškodnit všechny poškozené ženy. Faktem je, že jakákoli náhrada škody nikdy nenapraví utrpení, které nezákonné sterilizace poškozeným ženám způsobily, toto utrpení může jen trochu zmírnit. Násilné sterilizace romských žen se na Slovensku celá desetiletí beztrápně prováděly. Je opravdu nejvyšší čas, aby se Slovensko jednou provždy s touto hanebnou kapitolou své historie náležitě vypořádalo,“ uvedla právnička Vanda Durbáková.

„To, čeho byl schopen předchozí režim ve vztahu k romským ženám, je nepřijatelné. Regulování populace jakékoli menšiny nebo skupiny je srovnatelné s metodami nacistických režimů a je hrubým zásahem do lidských práv a osobní integrity každého člověka. Je nadmíru zarážející, že k těmto praktikám docházelo i v letech 1990–2004,“ uvedla zmocněnkyně slovenské vlády pro romskou komunitu Andrea Bučková.

„Jsem velmi ráda, že vláda tyto sterilizace odsoudila, a že se omluvila ženám, které je podstoupily. Na řadě je však další krok, a to jejich odškodnění. Věřím, že i k tomu brzy dojde, podobně jako v České republice, kde ženám sterilizovaným v rozporu s právem bylo přiznáno jednorázové odškodné,“ dodala.

Debatu o přípravě odškodňovacího zákona na Slovensku začala už dříve. Předseda parlamentního výboru pro lidská práva a národní menšiny Peter Pollák v létě odhadl, že odškodněno za protiprávní sterilizace by mohlo být kolem 200 žen.

ryz

Zodpovědnost a dodržování opatření by měly být přirozenou solidaritou nás všech

Dokončení ze str. 1

rozhodně není znát! Nutno zmínit, že se jedná o jevy napříč Evropou i zbytkem světa. Tedy všude tam, kde COVID-19 zasahoval. Z dějin však víme, že krize do společenského vývoje patří. Proběhly u nás volby do poslanecké sněmovny, které přinesly změny v tom, kdo nám bude další čtyři roky vládnout. Dochází tak k výměně vládnutí hnutí ANO spolu se sociální demokracií s podporou komunistů za vládu tzv. pětikoalice v čele s premiérem Petrem Fialou. Nejsem jistě jediný, kdo těsně po zveřejnění volebních výsledků pocítil jakousi euforii, která ale neměla dlouhé trvání. Z nedávné minulosti víme, že potřebná prosociální politika některým partnerům vítězné koalice dlouhodobě chybí. Ale buďme optimisté a nechme se překvapit. Je možné, že poslední téměř dvouletá nezvyklá doba v podobě omezení na volném pohybu přiměje představitele veřejné moci k vyšší zodpovědnosti. Zodpovědnosti vůči všem skupinám obyvatel. I my sami můžeme

me jít lepším zítřkům naproti. Jistě také sledujete, že čísla nakažených i úmrtí v důsledku covid nákazy opět narůstají.

Rozumím tomu, že už je to pro nás všechny otravné a omezující. Pamatujme však na zdraví své i svých blízkých. Zodpovědnost a dodržování opatření by měly být přirozenou solidaritou nás všech. Vnímejme také důležitost očkování. I když nás vakcíny nechrání sto procentně, jde v současné době o nejučinnější ochranu našich životů. Jsme svědky smutných příběhů.

Nepřehlížejme je, prosím.

I zástupci lékařských fakult Univerzity Karlovy vnímají proces vakcinace jako jedinou cestu, jak se vrátit k normálnímu životu společnosti. Věřím, že nám všem jde o návrat ke společenskému, kulturnímu a sportovnímu životu bez roušek, k cestování bez omezení a k normální práci nemocnic i dalších zdravotnických zařízení. Za vhodné považují očkovací vakcíny, které schválí Evrop-

ská agentura pro léčivé přípravky. K dispozici máme více vakcín.

Každý obvodní lékař vám poskytne dostatek relevantních informací týkajících se vlastností jednotlivých vakcín, včetně kladů i záporů očkování. Pro ty, kdo prozatím nejste očkováni či to ve vás vzbuzuje nedůvěru, věnujte prosím krátký čas alespoň odborné konzultaci s lékařem. Dostupné vakcíny navíc všechny schválila Evropská agentura pro léčivé přípravky.

Tato evropská instituce kontroluje i jiné léčivé přípravky, které běžně užíváme a nad jejichž užitím se nijak zvlášť nepozastavíme. Prezentace covidu v médiích se holt na lidském vnímání také značně podepsala.

Ještě uvedu informaci pro ty, kteří jsou přesvědčeni, že je očkování škodlivé. Na začátku letošního roku byl zdravotnický personál naočkován mezi prvními, a to v době, kdy jsme měli nemocnice přeplněné nakaženými. Už samotný tento postup by nedával logiku, pokud by bylo výše zmíněné tvrzení pravdivé.

Tomáš Ščuka

Zemřel novinář, zastánce lidských práv a disident Petr Uhl

Ve věku 80 let zemřel novinář a publicista, bývalý disident, politiký vězeň a signatář Charty 77 Petr Uhl, který se během komunistického režimu i po revoluci zasazoval o ochranu lidských práv. ČTK to sdělila jeho manželka, někdejší ombudsmanka Anna Šabatová.

Uhl patřil k nejvýraznějším postavám československého disentu a mimo veřejné dění nezůstal ani po listopadu 1989. Začátkem 90. let vedl Československou tiskovou kancelář, řadu let působil jako komentátor deníku Právo, do kterého přestál přispívat v roce 2015. Poté psal do internetového Deníku Referendum a dalších internetových médií, například i na zpravodajský server Romea.cz.

Uhl byl spoluzakladatelem, signatářem a aktivistou Charty 77, stál také u zrodu Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS).

Po listopadu 1989 se zapojil do práce v Občanském fóru (OF), za které byl v roce 1990 zvolen jako člen Levé alternativy poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění. V 90. letech byl členem Občanského hnutí, mezi roky 2002 a 2007 byl ve Straně zelených, za kterou v roce 2006 kandidoval do Sněmovny, poslancem se ale nestal.

V letech 1998–2001 byl zmocněncem vlády pro lidská práva a zároveň předsedou Rady pro národnosti, Rady pro lidská práva a Mezirezortní komise pro záležitosti romské komunity, a také náměstkem vlády pro lidská práva. Významně protestoval proti stavbě zdi v Matiční ulici.

Petr Uhl

foto: internet

Uhl se nikdy netajil svými levicovými postoji a zastával názory, které nebyly vždy populární, například v otázce poválečného odsunu Němců. „Takzvaný odsun považuju za vyhnání, které v podmínkách československého státu, jenž chtěl být demokratický, nelze ospravedlnit nacistickými zločiny,“ prohlásil před 13 lety, když dostal od Sudetoněmeckého krajanského sdružení Cenu Karla IV.

Ve vězení se Petr Uhl poprvé ocitl v roce 1969 jako představitel Hnutí revoluční mládeže, v němž se angažovali zejména studenti pražské filozofické fakulty. V roce 1971 Uhl, souzený spolu s dalšími v jednom z prvních politických procesů po roce 1968, odešel od soudu se čtyřletým nepodmíněným trestem za podvracení republiky. Po propuštění pracoval mimo jiné jako projektant a koncem roku 1976 se zařadil do okruhu autorů Charty 77 i mezi její první signatá-

ře. Nedlouho poté spoluzakládal také Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.

Právě pro činnost ve výboru byl Uhl odsouzen podruhé, pětiletý trest si odpykal na Mírově a ve Věnařicích. Po propuštění pracoval až do svého posledního zatčení jako topič. Naposledy byl uvězněn 19. listopadu 1989 kvůli rozšíření zprávy o údajné smrti studenta Martina Šmída na demonstraci na Národní třídě. Jeho stíhání bylo zastaveno o týden později.

Uhl byl držitelem celé řady ocenění, například Medaile Za zásluhy I. stupně, kterou mu v roce 1998 udělil prezident Václav Havel, ale i vysokých vyznamenání polských, německých či francouzských. V roce 2018 obdržel při předávání novinářských cen Karla Havlíčka Borovského za rok 2017 Cenu Opus Vitae za celoživotní prosazování spravedlnosti, lidských práv a za osobní statečnost.

ČTK

Rok 2021 byl v Muzeu romské kultury rokem oslav

Vernisáž stálé expozice Tábor Hodonín u Kunštátu: Průsečík tragických osudů 1940–1950

foto: Žaneta Turoňová

Muzeum romské kultury v letošním roce oslavilo 30 let od svého vzniku. Děkujeme návštěvníkům i podporovatelům za vydařený rok plný online i živých akcí, děkujeme i všem vystupujícím, řečníkům a organizátorům událostí. Nebylo jich málo: křest několika publikací, pietní akty, divadelní představení, otevření nové stálé expozice v památníku v Hodoníně u Kunštátu, mezinárodní konference, dílny pro děti a edukační programy i galavečer jsou jen perličky v celoroční kulturní činnosti muzea.

Výročí založení muzea připadlo na 7. dubna. Oslavy si mohli užít návštěvníci z celého světa – zasoutěžit si v kvízech, prohlédnout si retrofotogalerii i shlédnout sbírková videa mohli totiž online. V tento den muzeum zahájilo i novou výstavu, výběr z fotografického díla uznávaných fotografů, manželů Carretoových z Francie, kteří fotografují Romy a Sinty či Manuše v Evropě již 30 let.

Pohnutou historii místa někdejšího tzv. cikánského tábora v Hodoníně na Blanensku připomíná nová stálá expozice v Památníku holocaustu Romů a Sintů na Moravě. Hodonín u Kunštátu, jejíž vernisáž proběhla v červenci. Ústředním tématem expozice pojmenované Tábor Hodonín u Kunštátu: Průsečík tragických osudů 1940–1950. Střední Evropa je právě období let 1942–1943, kdy zde tábor fakticky plnil funkci koncentračního tábora, expozice se věnuje i poválečným osudům táborového areálu, kdy se mimo jiné stal místem internace německy mluvících osob určených k odsunu z Československa, později táborem nucených prací pro odpůrce komunistického režimu a po desítky let pak sloužil jako rekreační areál. Úspěšná byla i série letních akcí Léto v památníku, v rámci něhož vystoupila například Iva Bittová.

Předání Ceny Muzea romské kultury Emilii Rigové na Galavečeru 23. října

foto: Žaneta Turoňová

Vernisáž výstavy Otisk cest s autory Claude a Marie-José Carret

foto: Žaneta Turoňová, Dušan Slačka

Letošní rok byl i rokem tří nových knih. „Vydáváme druhý díl publikace Amendar: Pohled do světa romských osobností, knihu, jejíž první vydání získalo ocenění Gloria musaealis za nejlepší muzejní publikaci roku 2018,“ komentovala ředitelka muzea Jana Horváthová. Kromě toho také vyšla publikace složená ze sbírkových předmětů muzea v krásném grafickém zpracování a příběhem těchto pokladů. Obsáhlá publikace Jany Horváthové a kolektivu autorů To jsou těžké vzpomínky završila vydáním vzpomínkový triptych paměti holocaustu

tu Romů a Sintů. Říjnový Galavečer byl příležitostí představit významné osobnosti romského kulturního života, jako je například výtvarná umělkyně a laureátka Ceny MRK Emília Rigová či stálíci hudební scény kapela Kale.

Muzeum romské kultury je již 30 let významným kulturním bodem nejen v Brně – i díky vám. Těšíme se na vaši návštěvu v novém roce a přejeme krásné Vánoce a šťastný nový rok. Všechny informace naleznete na našich stránkách rom-muz.cz.

kolektiv autorů MRK

KOMENTÁŘ Připomenutí listopadu a cesty k demokracii

TOMÁŠ ŠČUKA

17. listopadu si pravidelně připomínáme nedávnou historii naší společnosti. Součástí tohoto důležitého mezníku byly i Romové, kteří se připojili k občanskému dění. Začalo naše kulturní i politické obrození. Velkým úspěchem byla účast Romů v Občanském fóru, v té době se romští politici stali součástí politické reprezentace a mohli ovlivňovat důležité věci. Sametová revoluce ale také znamenala, že jsme se museli začít mnohem více snažit, stejně jako majorita. V té době jsme cítili, že sdílíme společné hodnoty. Začala vznikat místa romských poradců a také se začala rozvíjet romská kultura a literatura. Začali jsme se více dozvídat o vlastní identitě. Učili jsme se bojovat za svá práva a bránit se nespravedlnostem třeba i právní cestou. Organizovali jsme protesty a více se spojovali. Odvedla se důležitá a potřebná práce.

Bilancujeme-li nad výše zmíněnými událostmi, často si říkáme následující: Romové získali svobodu, ale ztratili práci. Ono to však souvisí mimo jiné s nedostatečným vzděláním, které má kořeny v historii a násilné asimilaci, kdy byli Romové zařazováni do zvláštních škol. Romští rodiče byli často přesvědčováni, že tam bude jejich dětem lépe, že to tam budou lépe zvládat. Když přišly vlny propouštění z fabrik a dalších podniků, Romové kvůli nízké kvalitaci byli mezi prvními. Smutný dopad do našich řad měla také privatizace bytového fondu. V té době Romové neměli na to pořídit si vlastní byt. Všechny tyto společenské proměny podpořily segregaci v bydlení, potažmo ve vzdělávání, které bohužel trvá dodnes. Nelze také zmínit útoky hnutí skinheads, kdy v 90. letech bylo zavražděno přibližně 30 Romů. Většinu pachatelů justice uložila velmi nízké tresty. Romové se přestali cítit v této zemi bezpečně. Následně v roce 1997 odstartovaly proudy emigrace našich lidí do Kanady a Velké Británie.

Nyní jsme svědky enormního růstu sociálně vyloučených lokalit, existence segregovaných škol či protiromských výroků z nejvyšších pater politiky. Došlo také k brutálním policejním zásahům, při nichž Romové zemřeli. Dle svých sil a možností neziskový sektor i romští aktivisté dlouhodobě proti těmto jevům bojují a žádají o spravedlnost. Den ode dne se však přesvědčujeme, že chybí zástupci Romů v politice, a to na všech úrovních.

Rozumím tomu, že politikou je otrávená celá společnost. Sami víme, že zástupci ostatních stran se mohou domluvit úplně jinak. Je tam velká nedůvěra. Ve svém okolí často slyším, že před volbami bývá spousta slibů, ale reálně se nic nezmění. Za dvacet let se nalila do romské integrace spousta peněz, ale vidět to není. Ti, kteří mají chuť něco dělat, jsou často označováni za zrádce a prospěcháře. Společnost je taková, jako jsou její politici. V zahraničí politik odstoupí, pokud je podezřelý z trestné činnosti. Tady u nás mají klidně nálepku zlodějí. S nimi ale dostávají podobné nálepky i ostatní, kteří jsou politicky aktivní. Mezi lidmi panuje názor, že dneska lidé takové věci jen tak zadarmo nedělají. Taková je dnes vizitka české politické scény.

Přesto se domnívám, že bychom to neměli vnímat jako důvod, proč do politiky nevstupovat. Ba naopak, měla by to být výzva a motivace ke zlepšení morálky. Dnes romská menšina disponuje velmi schopnými a vzdělanými lidmi v různých oblastech. Vstupujme do politických stran a kandidujme. Neziskový sektor i občanská společnost by také měly vytvářet aktivity na zvyšování osvěty o důležitosti participace Romů, stejně jako podporovat prostřednictvím terénní práce aktivní občanství v komunitě.

Tomáš Ščuka

Džas savore...

Adadžives hin svjatkos, 17. novemberis, but manuša pes richtinen ke Praha pre hostina, the pre demonstracija. Mange hin jekh, bo hin man karantena, the som nasvali.

Ušfáv andal o hačos, avri hin bari vika, nadžanav, so pes kerel. Ajaj, amare Roma savore hine urde finomnes, talam varekaj džan. Dikhav avri andal e blaka, the jekh romňi pre mande vičinel.

„Av amenca, džas ke Praha pre demonstracija...“

„Joj, ta kaj, me našfik, hin man karantena...“

„Chin pre ajso diliňipen, karantena, the kas nane? Av amenca!“

„Ta kaj, mušnav avri te pašfol...“

„The amen samas nasvale, aľe amen oleske nadas. Mušinas tiž te sikhaveľ, hoj amen pes nadaha, nadaha amendar te kerel diline, the te sam Roma, so phenes?“ del ke mande lava phureder Rom, so hin leskero per bareder sar jov.

„No hi, tut hin čhave, šaj tut chraňinen, aľe ko amen chraňinela...?“ del duma e phuri romňi.

„Tumen čak savorestar daran. Dikh, kola gadže, jon furt demonstrinen, the nič pes lenge nakerel. Hiňi demokracija, šaj savoro keras!“ Le Romes le bare pereha hin igen bari godi, ha, ha.

„Džanen, keci gadže avena Prahate? Amen savoren zmačkinena pre phuv, imar man nane chuľa te džal, duminava...“

„Nič ma dumin, dovakerdam amen pro calo autobusis...!“

„Šun, Feris, imar man nane chuľa...“

„Savi chuľa?“ Visarda pes ko Roma: „Džas, Romale?“ Sar jekh hangos vičinde: „Džas!“

„Dikhes, romňije, džas lošaha savore.“

Mandar phučel: „Romňije, tu sal očkimen?“

„Hi, som...“

„The kečivar?“

„Jekhvar...“

„No dikhes, mek tut očkinena dujtovar, the sar tritovar, imar tut modľineha ko gulo Del, kaj tut te chraňinel. Amen nasam ňiko očkimen. No dikhes, vašoda džas pre demonstracija, kaj te amendar nakeren mule manuša. Vašoda hoj le rajen te avel bare love, jon kamen, kaj len te šunas, aľe imar našunaha!“

„Odava hin pharones, ole viroha...“

„Romňije, savo viros? Ňisavo nane, oda o bare raja avri duminde, kaj amen te avas čuleder, bo imar sam but manuša pro svetos. Me nasom dilino, me džanav te pisinel, te ginel, the pro internetos savoro sikhľuvav, paľa mange!“

Sar dikhav pre lende, achalľom, hoj o rom le peroreha hin maškar lende sar o kapitaňis, savore les šunen. Kavka oda hin k'amende le Romende.

O baro šero dikhel pre orica, the vičinel: „Čhavale, džan ko Dušanos, nek avel le autobusiha dži adaj, kaj te sfihňinas savoro!“

Šunde les, the geľe pal o Dušanos. Tel o deš perci avľe pale, aľe na dujžene, hin lenca duj šingune. O Romoro le pereha darandifa. Le šingunes hin andro vasta varesave papira.

„No, Romale,“ phenel o šinguno, „adaj pre felo džala sako, kaske phenava leskero nav, hi?“

Cicho, sako ča kivinel le šereha. The imar kezdinel te ginel o nava, čhavale, maj savoren pregindľa, pro than ačhile trin Roma.

„No, so ginavas o nava, avka tumen savore san andre karantena! Sar tumen troman te phireľ maškar o manuša? Vaš oda hin bari pokuta, džanen oľestar? No nič, akaňik džan savore khere andre tumare biti, the ma troman te phireľ avri! O uradi tumenca kerna rendos!“

Polokones zaphandav e blaka, the dikhav, sar savore Roma denašen khere...
Irena Eliášová

U nás cirkusáků je cílem budit převážně pozitivní emoce

František Novák vystupuje jako herec v divadelním představení Pinokio a věnuje se práci s romskými dětmi. Podporuje jejich přirozený pohybový talent v kroužcích Malá a Velká Cirkusárna a Pinokio. V minulosti pracoval pro Farní charitu v Rumburku.

Ahoj, Františku, mohl bys nám říct, od kolika let se věnuješ práci v divadelním cirkuse?

Jelikož mi letos na podzim bude 43 let, tak vzhledem k tomu, že jsem začal letos na jaře, od 42 let.

Kdo tě inspiroval?

Inspirovala mě moje přítelkyně, která dělá cirkus už několik let, a já jsem díky ní zjistil, že ho dělám taky, konkrétně v roli klauna celý život. (směje se)

Máte tohle povolání v rodině?

Ne. Moje rodina se věnuje spíše hudbě na amatérské úrovni. I když ne tak úplně, vzpomínám si, že můj strýc vydal cd.

Jak často trénuješ a jak vypadá tvůj trénink?

Na trénink mám k dispozici ideálně až deset hodin týdně. Snažím se je využít všechny.

Co je na práci v cirkuse pro tebe nejtěžší?

V některých momentech je nejtěžší, a to souvisí s předchozí odpovědí, být lepší než moji žáci.

Čeho bys chtěl v divadelním cirkuse dosáhnout?

Za největší satisfakci bych považoval upřímný potlesk diváků nad výkony herců, protože s tím přichází i vůle dětí dělat další věci. A v neposlední řadě bych rád, aby laická veřejnost zjistila, že uchopí-li se výchova za správný, třeba nezvyklý konec, tak výsledkem je zjištění, že každá lidská identita má potenciál být užitečná. U nás herců a cirkusáků je cílem vzbuzovat převážně pozitivní emoce.

Chodil jsi jako malý rád do cirkusu?

Utkvěla mi vzpomínka, kdy mi bylo asi devět let a jeli jsme smaminkou do cirkusu 150 km a při zpáteční cestě nám ujel vlak, tak jsme přespali v hale na lavičce na pražském hlavním nádraží, což byla pro mě jako malého kluka další část dobrodružství.

Jsi toho názoru, aby cirkus byl bez zvířat? Nebo dovedeš si to aspoň představit?

Ano, jednoznačně. My děláme takzvaný Nový cirkus, jehož historie počala v 70. letech dvacátého století ve Francii. Skákat do výšky, přes oheň nebo jezdit na jednokolce by mělo být pouze svobodné rozhodnutí, kterého jsou schopni pouze lidé.

Kde jsou podle tebe kořeny cirkusu?

Svým způsobem začal cirkus spolu s civilizací, protože už tehdy byli lidé schopni dělat nezvyklé kous-

ky s náčiním nebo se svými těly pro potěchu ostatních, potažmo svou obživu.

Koho cirkus jako umění zajímá? Kdo jej vyhledává?

Myslím, že každý se v centrech historických měst otočí za žonglujícím klaunem. Ale jinak bych řekl, že cirkus jako hybridní umění spojující sport a umění dokáže nadchnout každého, kdo je schopen zkusit něco nového. Vždyť i naše děti nikdy netušily, že někdy budou umět házet a chytat míčky a bude je to bavit.

A čím pro tebe je právě tohle umění v cirkuse, kde vidíš jeho přínosy?

Cirkus je samozřejmě svým způsobem styl života, kdy, jak už jsem se zmínil, zkoumáš z okolních podnětů možnosti aplikace ve svém umění, které, dovedeno k maximální dokonalosti, je přínosem pro vás i vaše diváky.

Jak ses dostal k práci s romskými dětmi?

Moje první zkušenosti pocházejí z roku 2000, kdy jsem hledal zaměstnání, a tak, kromě čtení vývěsek úřadu práce, jsem zašel za jednou paní, která patří, řekněme, mezi „aktivní veřejnost“, a má tedy dostatek kontaktů a známých v různých sférách napříč obory lidské činnosti. Ta mi doporučila oslovit Farní charitu Rumburk, která v té době začínala rozvíjet aktivity v nově vznikajícím nízkoprahovém centru pro mládež. Po krátkém pohovoru bylo zřejmé, že moje budoucí zaměstnání bude naplněno výzvami, díky kterým budu moci uplatnit svůj potenciál koordinátora, vychovatele, ale především člověka, který má rád práci s dětmi a mládeží. Po nějaké době jsem byl směřován na pozici v okresním městě, ale ta spočívala spíše v administrativě, a to není nic pro mě, a tak jsem charitu opustil.

Kolik dětí navštěvuje tvůj kroužek?

V současnosti naše tři kroužky Malá a Velká Cirkusárna a Pinokio v cirkuse navštěvuje celkem asi 35 dětí, z nichž víc jak polovina je, jak se říká, ze znevýhodněných rodin.

Jaké pohybové aktivity s dětmi rozvíjíte a co jim jde nejvíce?

Cirkusové aktivity jsou nejen o pohybu, ale i o umění, ať už na zemi či ve vzduchu, rukama či nohama, popřípadě celým tělem nebo kombinací toho či onoho. Děti se od skolených lektorů učí žonglovat s míčky či točit talířky na tyčce, ale i vzdušnou nebo pozemní akrobacii. Mám-li říci, co jim jde nejlépe, musím odpovědět stroze z pozice lektora „to, co nejintenzivněji a nejtrpělivěji trénují“. Oni totiž vzhledem k věku a s ním spojené pružnosti těl dokážou všechno. Důležitější pro nás, ale hlavně pro ně samotné, je zjistit, kterou disciplínou mají začít. Nemusí to být nutně ta, u které je příslib instantního, rozuměj nejrychlejšího, úspěchu, jakým je například výše zmiňované točení talířku na tyčce. Pro někoho je to třeba hvězda, která je pro mě neproveditelná, kdežto pro nadané osmileté děvče je to jeden z přirozených způsobů přemístění se z bodu A do bodu B. (směje se)

Kde s dětmi nacvičujete?

Pro své aktivity máme pronajaté tělocvičny ve zdejších ZŠ, konkrétně ZŠ Tusarova a ZŠ TGM na Ortenově nám. v Praze 7.

Františku, já ti moc děkuji za rozhovor. Chtěl bys něco vzkázat našim čtenářům?

Věřím, dle své, byť krátké, zkušenosti, že cirkus je pro každého, a proto, kdybyste měli vy nebo vaše děti možnost ho zkusit, neváhejte. Nebo alespoň přijďte na naše představení. Nebo alespoň dejte likes na náš Facebook.

Rozhovor vedla Veronika Kačová

www.romea.cz

informační portál o světě Romů

Maškar amende le cirkusakende ehin nekbarereder te uštavel lače šunde

O František Novák ehin hercos andro divadelno dikhariben Pinokio, the kerel bufi le romane čhavorenca. Podporinel len andre lengro prirozimen čalavibnaskero talentos andro kružki Cikni the Bari Cirkusarna the Pinokio. Andro čirlatušipen kerlas bufi andre Farno charita ko Rumburk.

Servus, Františku, šaj amenge phenes, odkanastar keres bufi andro divadelno cirkusis?

Vašoda hoj mange akanak andro jejos avela 43 berš, ta, te chudlom te sikhavel kada berš andro linaj, khatar 42 berš.

Ko tut inspirindas?

Inspirindas man miri piraňi, savi kerel cirkusis imar vajkeci berš, the vaš lake prindžardom, hoj les kerav tiž, konkretnones andre rola sar klaunos calo miro dživipen. (asal)

Ehin tumen kaľa bufi andre familija?

Na, miri familija kerel amatersko bašaviben. Ale na ča amatersko, leperav mange, hoj miro bačis diñas avri CD.

Keci but tut sikhfos the sar dičhuvel tiro treningos?

Pro treningos man ehin dži deš ori andro kurko. Kamav len te kerel avri savore.

So ehin andre kaľa bufi perdal tute nekphareder?

Varekana ehin nekphareder, the oda perel jekhetanes andro phučiben, savo ehas, te avel feder sar mire čhave, saven sikhavav.

So bi andro divadelno cirkusis kamehas te dochudel?

Vaš e nekbarereder bacht bi likeravas phundradejileskero aplauzis khatar o dživaka, vašoda kaleha avel he e zorali vodi le čhavorengri, te džal du-reder, the te kerel aver veci. The mek bi kamavas, hoj o manuša te achaluven, hoj te pes o likeriben chudela vaš o lačo, the te nasikhaduno koncos, ta palis prindžarena, hoj sako manuš šaj arakhel peskero than. Maškar amende, le hercende the le cirkusakende, ehin nekbarereder te uštavel lače šunde.

Phirehas rado andro cirkusis, sar salas cikno?

Andro šero mange leperiben, sar mange ehas eňa berš, the džahas la dajoraha andro cirkusis 150 km, the sar džahas pale, ta amenge e mašina odgelas. Ta presufam andre hala pre lavka ke Praha pre hlavno štacija, oda ehas perdal mande, sar cikno čhavoro, aver koter andro dobrodružstvo.

Sal kale laveha, hoj andro cirkusis te naaven o žviri? Džanes tuke vareso kajso te predstavinel?

Hi, bizo. Amen keras Nevo cirku-

sis, savo pes uliľas andro 70. berša andro bišto šelberš andre Francija. Te chuľkerel opre, khatar jag lebo te phirel pre jekh kereka bi majinlas te avel ča slobodno rozgňipen, savo šaj keren ča o manuša.

Kaj ehin perdal tute o začatki andro cirkusis?

Phenavas bi, hoj o cirkusis pes chudľas te kerel jekhetane la civilizacijaha, vašoda hoj imar akor džanenas o manuša te kerel bufi le vecenca abo peskre teštenca, vaš o dikhiben le avrengi, abo sar peskri bufi.

Kas o cirkusis sar džaniben zaujiminel? Ko les avri rodel?

Duminav peske, hoj sako andro bare fora pes otočinel pal o klaunos, savo žongľinel. Ale phenavas bi, hoj o cirkusis ehin hibridno džaniben, savo thovel jekhetanes o športos the o džaniben, džanel te vičinel sakones, ko kamel te sikhľol neve veci. Hem he amare čhave bi ňigda naphenenas, hoj varekana džanena te čhivkerel the te chudkerel e balonka, the bavinela len oda.

Sar pašes tuke ehin o cirkusis, the kaj dikhes leskre lačhibena?

O cirkusis ehin bizo dživipnaskro štilos, kaj, sar imar phendom, rodes andre tiro pašalipen o podňeti the lengere možnosť, sar len te thovel andre tiro džaniben, save hine nekfeder perdal tumende he tumare dživaka.

Sar tut dochudľal andre bufi le romane čhavorenca?

Mire perše zkušenosť aven khatar berš 2000, kana rodavas bufi, the okrem kada, hoj ginavas pro urados o buľa, ta gelom pal jekh gadži, savi perel, phenavas bi maškar „bare džene“, the ehin la hem pherdo kontakti the prindžarutne džene andro pherdo buľa. Joj mange dophendás, kaj te džav andre Farno charita Rumburk, savi andre kole berša chudelas te kerel o aktiviti andro nevo centrum perdal o terne. Pal o cikno vakeriben imar džanavas, hoj miri tajskakeri bufi avela pherdí le vizvenca, hoj andre lende šaj arakhav miro potencijalos sar koordinatoris, vichovateliš, ale nekbuter sar manuš, savo kerel rado bufi le čhavorenca the bareder čhavenca. Palis miro drom džalas pre pozica andro okresno foros, ale ko-

doj ehas bufi ča andre administrativa, the oda nane nič perdal mande, ta khatar charita odgelom.

Keci čhavore phiren andre tiro kružkos?

Akanak andre amare trin kružki Cikni the Bari Cirkusarna the Pinokio phiren calkom vaj 35 čhavore, buter sar jepaš lendar hine khatar, sar pes phenel, znevýhodněné familiji.

Save čalavutne aktiviti le čhavorenca keren, the so lenge džal nekfeder?

Cirkusova aktiviti nane ča pal o čalaviben, ale he pal o džaniben, he te san pre phuv abo andro luftos, čalaven vastenca, čangenca abo cale teštoha, abo oda ehin kombinacija savorestar. O čhavore pes khatar lektora sikhľon te žongľinel le balonkenc abo te čalavel le taňirenca pre tička, ale tiž keren akrobacija andro luftos abo pre phuv. Te bi majinavas te phenel, so lenge džal nekfeder, mušinav te phenel sar čačikano lektoris „koda, so nekbuter treňinen“. Vaš kada, keci lenge ehin berš the savo len ehin pružno teštos, šaj keren savoro. Bareder perdal amende, ale he perdal lende ehin, te rakhel sava disciplinaha majinen te začinel. Namušinel oda te avel nutnes kola, so lenge phenel o šero, kola bachtališ, sar imar phendom, o čalaviben le taňiriha pre tička. Perdal varekaste oda ehin upre te čhivel o čanga andro luftos, so perdal mande nane možno, ale perdal talentimen ochtoberšeskri čhajori ehin oda prirozimen čalaviben, sar te džal khatar bodos A andro bodos B. (asal)

Kaj le čhavorenca treňinen?

Perdal amare aktiviti amen ehin pronajmimen telocvični andro zakladna školi ke Praha 7, konkretnones andre Zakladno škola Tusárova the Zakladno škola TGM pro Ortenovo pľacos.

Františku, me tuke but palikerav vaš o vakeriben. Kames vareso te phenel le dženge, so ginen?

Paťav, hoj o cirkusis, he te man ehin cikne zkušenosť, ehin perdal sakeneste, the vašoda te bi tumen abo tumare čhaven avelas možnosť les te skušinel, ta aven. Abo choča aven te dikhel pr amaro dikhariben. Abo dikhen the den like pr amaro Facebook.

Phučelas e Veronika Kačová

Jedeme všichni...

Dnes máme svátek, 17. listopad, hodně lidí se chystá do Prahy na velkou oslavu a taky na demonstraci. Mě to až tak nebere, jsem nemocná a mám karanténu, takže nic pro mě.

Vstávám z postele a otevřu okno, jsem zvědavá, protože venku je slyšet ohromná vřava, velký křik. Co se děje? A jéje, naši Romové jsou všichni oblečení ve svátečním a asi se někam chystají. Vykoukla jsem z okna a paní na mě volá.

„Pojďte s námi, jedeme všichni do Prahy demonstrovat...“

„Kdepak, já nemůžu, mám karanténu...“

„Vykašlete se na nějakou blbost, karanténa, a kdo ji dneska nemá? Pojďte...“

„Kdepak, já nejdu, jsem nemocná a musím to vyležet...“

„My jsme byli taky a nedáme se. Musíme taky ukázat, že se nebojíme a nedáme ze sebe dělat blbce, i když jsme Romové, co vy na to?“ mluví na mě hlavní šéf, je to starší muž a kouká z něj jenom bříško.

„No jo, ty máš syny, kteří tě ochrání a kdo ochrání nás? My se bojíme...“ pískla stará babička.

„Vy se jenom všeho bojíte a já nechápu, čeho? Vždyť ti gádžové pořád demonstrují a nic se jim nestane. Je demokracie a můžeme všechno!“ Rom s bříškem se nedá, je to ale chytrá hlavička, ha, ha.

„Víte, kolik gádžů bude v Praze? Tisíce, a nás umačkají, já si to asi rozmyslím...“

„Nic si nebudeš rozmyslet, domluvili jsme se na plný autobus...!“

„Řeknu ti, Feri, že už nemám ani náladu...“

„Jakoupak náladu, jdeme?“ Otočil se ke všem, zaznělo hlasitě: „Ano, jdeme.“

„Vidíš, babko, jdeme, všichni se těší.“

Otočil se ke mně a ptá se: „Jste očkováná, paní?“

„Ano, jsem...“

„A kolikrát?“

„Jednou...“

„Tak vás budou očkovat ještě dvakrát a po třetí vakcíně se budete modlit k pánu Bohu, aby vás zachránil. My nejsme nikdo očkováni, proto jedeme demonstrovat, nenecháme se zabíjet, aby paní měli velké peníze. Oni tím totiž vydělávají a my, blbí, musíme poslouchat, ale už nebudeme!“

„Ono je to těžké, jak se vypořádat s tím virem...“

„Paní, jaký vir? To oni si vymysleli, aby nás dočista zničili. Je nás už hodně na světě, to já vím, já nejsem blbec, já jsem sečtělý člověk a studuji na internetu, co se dá, a proto vím hodně, věřte mi!“

Jak si prohlížím ostatní Romy, vidím, že on, bříškatá chytrá hlava, má ohromný respekt a poslouchají ho. Ono to tak mezi námi bývá, jakmile Rom umí číst a psát, je chytrák.

Chytrá hlava mrknul na hodinky a zavolal: „Chlapi, běžte pro Dušana, ať přijede až sem s autobusem a vyrazíme, ať všechno stihneme!“

Poslechli ho a za chvíli se vrátili, ale ne sami. S nimi jsou tu i dva policajti. Jeden má v rukou jakési papíry. Náš chytrák zpozorněl.

„Tak vážení,“ promluvil policajt, „tady na této straně se postaví všichni, koho budu jmenovat, ano?“

Všichni mlčky kývli hlavou. A začal jmenovat. Sakra, skoro všechny vyjmenoval, zůstali tři lidi na místě.

„Takže vy, které jsem jmenoval, jste všichni v karanténě! Jak si dovoluujete mezi lidmi? Vy roznášíte Covid 19, víte o tom, že za to je pěkně vysoká pokuta? A ta vás nemine. Teď zalezte domů, každý do svého bytu, dokud budete mít karanténu, ani na krok ven! Úřady si to s vámi vyřídí!“

Potichu jsem zavřela okno a sleduji, jak se všichni rozutekli domů...

Irena Eliášová

Dárek pod stromek

Píše se rok 1952, prosinec, je sedm roků po válce a národ se těší míru. Je sice chudoba, ale každý se snaží, aby k Vánocům bylo na stole vše, co se patří. Města ožila, všude svítí ozdoby a lid je natěšen v očekávání Vánoc. Jiné je to na dědinkách, kde je méně obyvatel a kde je všechno z ruky. Dětem to ale vůbec nevádí, jsou šťastné, že napadlo hodně sněhu a celý den si hrají venku. Jinak je to jen v jedné malé chýši, kde bydlí rodiče s malou šestiletou dcerkou Alenkou. Je v ní moc smutno. I Alenka si hrála venku s dětmi, ale nastydla a nyní je velmi nemocná. Alenka leží na posteli, má vysoké horečky a máma jí balí do prostěradel a dává jí acylpyrin, jiný lék zatím nemá.

„Mami, prosím, pojď ke mně...“

„Jsem u tebe, zlato...“

„Kde je tatínek?“

„Šel pro doktora, za chvíli přijde, neboj, všechno bude dobré...“

„Mami, bolí mě moc na prsou, tady...“

„Ukaž, budu tě hladit...“

„Maminko, radši ne, moc to bolí...“

„Přijde doktor a dá léky a přestane tě bolet, zlatíčko, neboj se.“ Mámě to trhá srdce, jak její dcera trpí, radši by všechnu tu bolest vzala na sebe.

„Vezmi si tady lék a spinkej, vypotíš se a já tě převléknu.“

„Joj, je mi velká zima.“

Matka s bolavým srdcem zakryla svoji dcerku a slzy se jí valí z očí. Je to už hodina, co manžel odešel a pořád se nevrací. Už aby přišel doktor a dal nám dobré léky, aby se naše milovaná holčička uzdravila! Hlavou jí běží hrozná myšlenka, prožila válku, to byl velký strach, ale nyní má ještě větší strach o svoje dítě.

V malé chýši se topí a je tu útulně. Alenka má postel u okna a jak se jí uleví, kouká přes sklo ven.

„Mami, mami, už jde tatínek,“ s radostí volá na mámu.

„Konečně, že jsi tu,“ vítá matka muže.

„Pane doktore, odložte si a uzdravte nám naši holčičku, moc vás prosím,“ matka s pláčem prosí doktora.

„Já nejsem pán Bůh, ale udělám, co budu moci.“ Doktor poslouchá Alenku, prohlíží jí a smutně praví rodičům: „Je mi líto, vaše dcera má zápal plic, na to já léky nemám. Ale je tu jedna možnost, vyšel nový lék, penicilin, a já ho opravdu ještě nemám, to byste musel zajet do Prahy nebo do Ostravy a tam v lékárně si ho vyzvednete. Je to sice daleko, ale ten lék pomůže, já vám tady napíšu recept a zatím jí dávejte acylpyrin a tyto kapky. Pokud by měla ještě vysoké horečky, balte ji do prostěradel. To je všechno ode mě, co mohu pro vás udělat.“

Poděkovali lékaři a vyprovodili ho. Malinko se zaradovali, ale kde vzít peníze na cestu do Ostravy?

„Janku, já půjdu k sousedce zeptat se, jestli mi nepůjčí, co říkáš?“

„No, zkus to,“ odpověděl smutně manžel.

Žena se vrátila od sousedky s prázdnou.

„Janku, co budeme dělat? Jak se dostaneš do Ostravy pro léky? Naše holčička nám umře!“ pláče matka a srdce jí chladne.

„Neplač! Neumře! Já vím, co se dá dělat, celý rok jsem strádal drobné peníze na dárky pro vás, hlavně pro Alenku. Dárky nebudou, použiju ty peníze na cestu!“

„Och, Janku, ty jsi mně udělal radost, netřeba žádné dárky, hlavně ať se nám uzdraví naše srdíčko! Stihneš to do Štědrého večera?“

„Pokusím se, hned ráno vyrazím. Napadlo hodně sněhu, ale vlaky jezdí, snad to všechno dopadne dobře, budu se modlit k pánu Bohu.“

Nastal Štědrý večer, všude po celé dědině svítí okýnka a lidi se v nich radují. Jinak je to v malé chýši, kde Alenka leží v posteli. Její maminka chystá večerí se slzami v očích, z trouby se valí vůně pečené husy.

Alenka přestala kašlat a dívá se z okna, zda tam neuvidí tátu, ale venku se čerti žení, nastala hrozná velká bouře a kvůli sněhu není vidět na krok. Alenka má strach o tatínka.

„Mami, mami, pojď se podívat, co se děje.“

„Hned jsem u tebe.“

„Koukej, mami, není vidět na nic, hrozná fujavice, jak náš tatínek trefí domů, já mám strach.“

„Neboj se, srdíčko, tatínek je silný, on to zvládne,“ říká matka, ale přitom se ona možná bojí víc než Alenka, přestala věřit, že se stane zázrak a manžel přinese léky.

„Mami, už je večere?“

„Za chvíli, zlato...“

„Ani nemám hlad, bez tatínka...“

Vtom se otevřely dveře a dovnitř vstoupil člověk, celý zasněžený, nebylo ho poznat, ale matka ho poznala. Ihned ho začala svlékat z kabátu, z bot a šatstva, ohřála vodu do lavoru a nohy mu namočila, osušovala ho. Alenka poznala tatínka.

„Přinesl jsem léky, musí je brát po šesti hodinách a ještě kapky.“

Maminka s radostí dala léky Alence a manžela přitáhla ke stolu i s lavorem a začala dávat na stůl jídlo.

„Maminko, už mám hlad!“ zvolala Alenka. Máma ji posadila ke stolu a všichni se modlí k Bohu.

„Musím vám říct, že dnešní Vánoce nebudou žádné dárky, nesmíte se na mě zlobit...“

„Tatínku, my se nezlobíme, vždyť ten největší dárek jsi nám přinesl až z Ostravy. A my ti za něj moc děkujeme, hlavně já, mám tě moc ráda, tatínku...“

Irena Eliášová

Vzpomínka

„Chybí mi, měla jsem tam chodit častěji, proč jsem ho neobjala silněji?“ slyším neustále běžet ve své hlavě... A proč? Tenhle příběh bych chtěla napsat o svém dědečkovi, který tu s námi už bohužel není. Dlouho jsem ho sice neznala, protože jsem nikdy neměla tu šanci, ale už od malička mi o něm táta vyprávěl, jaký to byl frajer. Já jsem ho měla ráda už jen z toho, co jsem o něm slyšela. Sice to nebylo vždycky hezké, co udělal, ale pořád jsem ty historky moc ráda poslouchala. Pokaždé, když o něm táta vyprávěl, hned jsem nechala toho, co jsem dělala a poslouchala, jako to dělám doteď, když o něm mluvím. Akorát se změnilo to, že teď o něm mluvím v minulém čase.

No, ale teď vám řeknu něco o svém dědovi. Píšu, že jsem ho moc neznala, protože žil hodně dlouho v Anglii, ale jednoho dne přišel zpátky do Česka se svou ženou (nevlastní mámou mého táty) a se svojí dcerou v mém věku, asi o 2 roky starší. Jak jsem se dozvěděla, že děda, o kterém jsem jen slyšela historky a vídala ho na fotkách, je v mém městě, hned jsem ho šla s tátou navštívit, ale hodně jsem se bála. Měla jsem trému z té jeho dcery, ha, ha. Představovala jsem si ji úplně jinak, než byla doopravdy, ale už v moment, kdy jsem ji uviděla, jsem věděla, že ji budu mít fakt hodně ráda. Ale vraťme se k mému dědovi. V ten den se spíše bavil s mým tátou, takže jsem s ním moc nemluvila, ale byl to fakt super pocit ho konečně vidět... Další dny jsem vždycky, když jsem chodila ven, schválně procházela jeho ulicí, abych ho potkávala častěji, jelikož k němu rodiče moc často nechodili. Pořád měli svoje věci a říkali: „Nemám čas, dej s ním už pokoj, nemůžu, jdu do práce, půjdeme tam příště...“ A tak dále. Říkali mi, že jim třeba navštívky vadí, ale mně to stejně bylo jedno, pořád jsem chodila jejich ulicí, abych ho potkávala v okně. A čím dál víc ubíhaly dny, tím víc jsem ho poznávala, a cítila jsem z něho to, co z ni-

koho jiného ne. Byl to ten nejlepší člověk, kterého jsem mohla poznat, tak hodný, štědrý, veselý... Rodiče mi říkali, ať tam už nechodím, že mě nemá rád, ale já nejsem ten typ člověka, co uvěří všemu, co slyší, a věděla jsem svoje. Za pár měsíců ale bohužel děda musel zpátky do Anglie. Tak jsem se sestrou chodila ven jen sama a nudila jsem se bez nich. S dědou, jeho ženou a dcerou byla totiž vždycky sranda...

Ale pak za několik roků přijeli zpátky, to už jsme byli všichni o něco starší. Dostali dům někde jinde, už to nebylo moc blízko tomu, kam jsem třeba chodila do školy. Rodiče tam pořád často nechodili, ale já jsem si vždycky našla čas, kdy tam se sestrou zajít. Ale děda pořád spal a nebo zrovna nebyl doma, takže jsem na něj už moc štěstí neměla. Skoro každý den jsem otravovala tátu se slovy, že jdeme k dědovi. Párkrát se mi ho tam podařilo vzít. A byly to ty nejlepší dny, jednou na dědovy narožky jsme tam dokonce byli až do rána. Vždycky mě za dědou táhlo to pouto lásky, když mě objímal, takový ten pocit bezpečí. No, pak zase ubíhaly dny. Byla jsem s tátou a bráchou doma, zrovna jsme se chystali ke strejdovi pro nové kolo. A najednou přišla zpráva na mobil, ať jde táta za dědou, že dostal infarkt. Já tomu nevěřila a myslím, že ani táta ne. Ale pro jistotu jsem s bráchou zůstala doma a šel jen táta. Hodiny ubíhaly a ubíhaly a já byla zavřená v koupelně, kde jsem se modlila, ať všechno dopadne dobře. Ale v momentě, kdy mi přišla zpráva, že se ho doktorům nepodařilo oživit, jakoby se celý můj svět obrátil vzhůru nohama a srdce mi prasklo na milion kousků. Chtěla jsem, ať je to všechno jen noční můra, proklínala jsem v tu chvíli všechny doktory, že se jim nepodařilo ho zachránit, proklínala jsem sebe, že jsem tam nechodila častěji, proklínala jsem celý svět... dokonce i Pána Boha, že mi vzal dědu... Pořád jsem jen brečela...

Teď je to teprve pět měsíců a v mém srdci je pořád ta díra, která se udělala, když odešel a už není nikdo na světě, kdo by tu díru dokázal zalepit. Doteď to ale nechápu, tolik lidí přece už dostalo tolik infarktů a pořád žijí, tolik lidí, kterým je přes 90 let, a pořád jsou tady, je tu tolik nemocných lidí a tolik zlých lidí, kteří stále dýchají... Tak proč, proč musel jít zrovna tak zdravý a hodný člověk, jako byl můj 60letý dědeček? Ano, moc dlouho jsem ho neznala, říkali mi to všichni, když viděli, jak trpím, ale oni nechápali ani nikdy nepochopí, že jsem cítila, jako bych ho znala celý život. Říkali mi, že jsem pořádně ani nevěděla, jaký je, ale oni nechápou, že já vím, jaký to byl dobrý člověk. V minulosti možná udělal pár špatných věcí, ale hodně se změnil. Pochopila jsem, že si Bůh bere jen lidi, které má hodně rád, bere si lidi s dobrým srdcem, aby na tomhle zlém světě plném falešných tváří už netrpěli...

Pořád myslím na ten den, kdy tě zase konečně uvidím... ale vím, že jsi pořád se mnou. Když někoho máte v srdci a v myslí, nikdy neodejde. Někdy, když procházím tvoji ulicí, koukám na okno a doufám, že tam budeš, s cigaretou v ruce, úsměvem na tváři a se slovy: „Ahoj, mri čaj!“ Někdy se nemůžu dočkat, jak ta slova znova uslyším. Taky často obcházím hřbitovem, a doufám, že tě spatřím, jak se směješ a ptáš se mě, co tam dělám...

Lidi, tímhle příběhem bych vám chtěla říct, že nikdy nevíte, čím si člověk prochází. Tak buďte milí, chodte navštěvovat svoji rodinu, rodiče, prarodiče, praprarodiče a další, dokud tu ještě jsou. Nikdy nevíte, kdy někoho vidíte naposledy, tak jako jsem to nevěděla ani já. A hlavně nepouštějte a nebudte na nikoho naštvání, věřte mi, že vážně nikdy nevíte... Teď už to tak sice nevypadá, ale v hlavě mi běžíš neustále, dědo. Chybí nám tu každý, kdo nás někdy opustil. Říká se, že čas hojí rány, ale není to tak. To se jen s tou bolestí časem naučíme žít. **Andrea Kačová**

Leperiben

„Chibinel mange, majindom kodoj te phirel buter. Soske les nachudlom zoraleder?“ šunav kale lava furt te denašel andre miro šero... Soske? Kada vakeriben bi kamavas te pisenel pal miro papus, so kadaj amencia imar bohužel nane. Choc les but naprindžaravas, bo man nigda nahas koja šanca, les te prindžarel buter, imar sar somas cikni čhajori, mange pal leste delas furt дума miro dad, savo has o papus frajeris. U me les imar dikhavas rado ča pal koda, so pal leste šundom, the te nahas koda savoro, so pal leste šundom, lačo. Ale he kavka kole leskere historki but rado šunavas, sar pal leste delas o dad дума, takoj mukhlom koda, so keravas u šunavas, so phenel. Oda kerav he akana, sar pal leste del дума, ča pes zmeñinda oda, hoj pal leste del дума andro minulo časos...

No, ale akana tumenge phenav vareso pal miro papus. Pisinav, hoj

les but naprindžaravas, bo jov dzi-velas but berš andre Anglija, ale jekhvar avla pale andro Čechiko peskera romňaha (nevlastno daj mire dadeskri) the peskera čhajoraha, so has kavka o duj berš phureder sar me. Sar pes dodžanlom, hoj o papus, so pal leste ča šunavas historki u dikhavas leskre fotki, hino andre miro foros, mištes gelom mire dadeha pal leste te dikhel. Ale ladžavas pes leskra čhajatar, mišlinavas peske pal late, hoj avela calkom aver, sar čačes hiñi, ale sar la dikhlom, imar džanavas, hoj hiñi lači u hoj la dikhava igen rado. No, džas te del дума pale pal miro papus. Koda peršo džives pes manca but nabavinelas, bo delas дума mire dadeha, ale has oda čačes lačo šundo, les konečně te dikhel. Aver dživesa, sar phiravas avri, ta mindig phiravas khatar leskro kher, te les dikhav buter, bo ke leste miro dad aňi miri daj

but naphirenas. Mindig phenenas, hoj „našfi, bo džan andre butfi, našfi, hoj nakamen, našfi u našfi...“ mindig phenenas, hoj džana ko papus palis. Phenenas mange, hoj jov možno narado, te ke lende manuša phiren. Ale mange has kada jekh, mindig he kavka phiravas khatar lengro kher, te le papus dikhav pre blaka. Sar kavka denašenos o dživesa, prindžaravas pes le papuha buter the buter u čujinavas lestar vareso, so ñikastar avrestar mek na. Ehas koda nekfeder manuš, so prindžaravas, kajso lačo, štědro he bachtalo... O dad la daha mange phenenas, te na kodoj imar phirav, hoj man nadikhel rado, ale me nasom kajso manuš, so paťal savoreske, so šunel, u džanavas peskro. Ale bohužel o papus has andro Čechiko čak paru čhon u palis mušine-

Dokončení ze str. 6

nas te džal pale andre Anglija. Ta imar avri phiravas ča me the e pheň, imar pes nudinahas, bo lenca has furt lačhes, furt pherasa kerenas...

Ta užarahas, kana imar avena pale. No, o berša džanas the tel duj berš avle pale kadaj andr' amaro foros. Oda samas imar savore o vare-so phureder. No, ale bohužel o papus chudla o kher varekaj aver, kaj sar les has, oda has imar dureder sar has miri škola. O dad kodoj mindig varesar naphirelas, ale me la pheňaha peske rakhlam časos, kana kodoj te džal te dikhel. Sar kodoj phirahas, mindig o papus nahas khere abo sovelas, ta man pre leste imar but bacht nahas. Me sako džives otravinavas mire dades le lavenca, hoj adadives džas ko papus. Varekana les kodoj čačes dochudlom, has oda kole nekfeder dživesa. Jekhvar pro le papuskre narozeňini kodoj samas džiz tosara. Mindig man pal o papus cirdelas kajso kamiben, te man chudelas, miro jilo has pro than. No, palis hinke predžanas dživesa the dživesa. Amen le dadeha he le phraleha samas khere, the kisitinahas pes te džal ko bačis vaš o novo biciglos. Nisostar nič avla zprava pro mobilos, hoj te džal o dad ko papus, hoj chudla infarktos. Me kolleske napaťavas u mišlinav, hoj aňi o dad napaťalas. Ale kamelas, te me he o phral ačhuvas khere, ta geľa ča jov. E ora denašelas u denašelas, me somas phandli andre koupelka

u modlinavas pes, kaj te savoro doperel lačhes. Ale andre sekunda, sar mange avlas e esemeska, hoj o papus imar nadživel, sar te bi cali miri luma pes previsaľilas, the miro jilo pes phagerđa pro milijoni kotera. Kamavas, kaj te oda avel savoro ča džungalo suno, andre koja chviľa košavas savore doktoren, hoj les nazachraňinde, košavas man, hoj nagelom le dadeha, te mek dikhav le papus, hoj kodoj naphiravas butter, košavas savoren... the le Devles, vaš kada, hoj mange liľa mire lačhes papus... mindig ča rovavas...

Akana oda mek ča pandž čhon the andre miro jilo hin furt koda pharadipen, so pes kerđa, sar o papus geľa u imar adaj nane ňiko, ko bi mange koda pharadipen kerďalas het. Ale džiz akana vareso naachaluľav, keci manuša imar chudle keci infarkta u mindig dživen, keci manušenge hin imar 90 berš u mindig hine kadaj, hin adaj keci nasvale he bengale nalačhe manuša, so lengro jilo mindig marel... Ta soske? Soske mušinda te džal zrovna miro lačo he sasto 60bersengro papus? Hi, but les naprindžaravas, kada mange phenenas savore džene, te dikhenas, sar cerpinav. Ale jon nadžanen aňi ňigda nadžanena, hoj me čujinavas, sar te bi les prindžaravas calo dživipen. Phenenas mange, hoj aňi čačes nadžanavas, s'oda has za manuš, ale jon nadžanen, hoj me prindžardom, savo jov has lačo manuš. Akor šaj kerđa varesave nalačhipena, ale but pes zmeňinda.

Akana imar džanav, hoj peske o Devloro lel ča manušen, so dikhel but rado, lel peske manušen lačhe jileha, kaj te na cerpinen imar pre kada džungalo svetos, kaj hine pherdo falešna muja...

Mindig gondolinav pre koda džives, kana tut hinke dikhava... ale džanav, hoj sal manca furt. Bo te tuke hino vareko andro šero he andro jilo, ňigda kodarig naodžala. Varekana, sar džav khatar tiro kher, dikhav tuke pre blaka u paťav, hoj tut kodoj dikhava, cigaretaha andro vast, asabnaha pro muj the lavenca: „Ahoj, mri čhaj!“ Imar pes našti doužarav, kana kale tire lava hinke šunava. The varekana phirav pro cintiris u paťav, hoj tut odoj dikhava, sar asas u phučkeres mandar, so kodoj kerav...

Romale, kale vakeribnaha bi tumenge kamavas te phenel, hoj ňigda nadžanen, soha peske o manuš phirel. Ta aven lačhe, phiren pal peskri familija, kana kadaj mek hiňi. Bo ňigda nadžanen, kas imar šoha nadikhena, avka sar nadžanavas aňi me. Ča odmukhen sakoneske u ma aven pre ňikaste nalačhe, paťan mange, hoj čačes šoha nič nadžanen... Akana imar oda nadičhol, ale andro šero mange sal mindig, papu. Chibinen amenge adaj savore, ko varekana kada svetos mukhle. Phenel pes, hoj časos tumenge pomožinel pes te dochudel avri le pharipnastar. Ale nane oda kavka, oda pes ča sikhľuvav kole pharipnaha te dživel.

Andrea Kačová

Dinoro tel o stromkos

Hin berš 1952, decemberis, imar ehta berš pal o baro mariben, savore manuša lošanen, hoj hin o miros. Hin o čoriben, no sako kamel te avel pro skamind pre Karačoňa savorestar. O fora sa dživen, savore pes prešvicinda, o manuša lošaha užaren pre Karačoňa. No nane avka mištes pro cikne gava, kaj hin čuleder manuša, the savoro hin le vastestar dur. Le čhavoreng e odava nabajinel, sako džives pes bavinen andro jiv. Nane avka andro jekh kheroro, kaj dživel jekh romňi le romeha, the hin len šovberšeskri čhajori e Alenka. The joj pes bavinelas le čhavoreng andro jiv, ale preku šudřila, the akaňik hin igen nasvaľi. Alenka pašľol pro hados, hin la bare horučki, lakeri daj lake del o acilpirinos, the balinel la andro plachti.

„Mamo, av ke mande...“
„Imar som ke tute, somnakaj miro...“
„Kaj hin o dadoro?“
„Geľa pal o dočtoris, savore avela mištes, ma dara...“
„Mamo, igen man dukhal, adaj pro buke.“
„Ašte, hladkinava tuke...“
„Na, mamo, bo igen dukhal...“
„Avela o dočtoris, dela e medicina, the ačhela te dukhal, ma dara.“ La dake o jilo pukinel andre žaľa pre čhaj, feder bi avelas pre late e dukh.
„Le, adaj hin e medicina, spotineha tut avri, sov, the palek tut preurava.“
„Joj, hin mange baro šil.“
E daj le phare jileha učharel la čha, pal e godi lake džal namištes mišľa. Imar hin jekh ora, so lakero rom geľa pal o dočtoris. Joj, Devla, nek imar avel o dočtoris, the nek avri sasťarel mira čhajora. E daj predžidřila o baro mariben, daralas, ale na avka sar akaňik daral vaš e Alenka.
Andro cikno kheroro hin mištes tatoro. E Alenka pašľol paš e blaka, the dikhel perdal o caklos avri.
„Daje, daje, imar avel o dadoro,“ vičinel lošaha pre daj.
„Joj, mištes, hoj sal imar adaj,“ phenel e daj le romeske.
„Dočtoris, adaj tumen den o gerekos, the sasťaren amara čhajora avri,“ mangel e daj rovinbaha le dočtoris.
„Me nasom o Del, ale kerava so šaj,“ phenel o dočtoris. Dikhel preku la Alenka, šunel lakro phurďipen, the palek phenel: „Hin mange pharo, ale tumara čhajora hin „zápal plic“, pr'oda man nane medicina. Ale hin adaj ajši možnosť, avľa avri nevi medicina, o penicilinos, ale man nane, andro cikne gava the fora mek naavľa. Mušinehas te džal ke Praha abo ke Ostrava, me pisanav o recepisis, the andre lekarňa šaj avri les. Hin odava khatar tute dur, ale so šaj, te la avena mek o bare horučki, de lake ola kapkici, the balin la andro plachti, odava hin savoro, so šaj kerav.“

Palikerde le dočtoriske, čulo lošanen, ale kaj te lel o love pro drom džiz ke Ostrava?

„Janko, me džava ke suseda, či mange nadela pro drom, so phenes?“
„Ta skušin,“ phenel somorutan o rom.
E romňi avľa bijo hatoši.
„Janko, so keraha, kaj laha o love pro drom, amari čhajori amenge merala!“ igen rovel le jileha.
„Ma rov, ačh preku, me džanav, kaj laha o love, calo berš sthovkeravas o love pro darki tel o stromkos. No ada berš o darkici naela, dava o love pro drom.“
„Och, Janku, keres mange loš, nakampol amenge o darkici, čak nek avri sasťol amari čhajori! Stihňineha te avel pale ke Vilija?“
„Kerava savoro, so šaj, imar mindar tosara džava. No peľa but jiv, ale o mašini džan, te avel savoro mištes, modľinava man ko Del.“
No e Vilija imar hin, calo gav švicinel, o manuša pes lošanen ke Karačoňa. Avresar odava hin andro cikno kher, kaj e Alenka pašľol pro hados. Lakeri daj tavel, andal e truba džal e snaga, so pes pekel e papin. E daj rovel, pal lakeri godi džal namišti mišľa, bo lakero rom mek naavel khere.
E Alenka ačhila te chasal, dikhel pre blaka, te naavel lakero dad. Avri hin bari fujavica, igen o bengas pes maren le jiveha. E Alenka igen daral vaš o dad.

„Mamo, mamo, av adaj, so pes kerel!“
„Imar som ke tute.“
„Dikh, mamo, savi bari fujavica, sar o dadoro avela? Me igen darav.“
„Ma dara, mro somnakaj, o dad hin zoralo, jov avela!“ No the e daj daral, imar napaťal, hoj pes kerela zazrakos, the anela e medicina.
„Mamo, imar hin o chaben?“
„Tel e perca, somnakaj miro...“
„Aňi nasom bokhaľi, bijo dadoro...“
Andr'oda avri pes phuterde o vudara, the andre peľa murš, čupa jiv. E romňi mindar les prindžarel. Sig leske del tele o gerekos, the o topanki, savoro pal leste del tele, diňa te taťarel paňi, the andro lavoris diňa leskere pindre.
„Andom odava medicina, detkeraha lake sako šov ori, the o kapkici.“
E daj lošaha del la Alenkake e medicina, the pale le romes the le lavorih a cirdel ko skamind, the kezđinel te del o chaben lošaha pro skamind.
„Mamo, imar som bokhaľi!“ vičinel e čhajori. E daj la liňa ko skamind, the savore pes modľinen.
„Mušinav tumenge te phenel, hoj ada berš naavena ňisave darkici, ma rušen pre ma...“
„Dadoro, amen pre tute narušas, šak amenge des odava nekbareder dar-kocis, andal e Ostrava. Palikeras tuke, igen tut kamav, dadoro...“

Irena Eliášová

Demokracie...

Nevím, jak začít psát, abych byla spokojená s tím, co píšu a aby to bylo pravdivé a správné. No, snad bude nejlepší to napsat tak, jak já to cítím. Už třicet roků žijeme v demokratickém státě, a je toho hodně, co prožíváme a prožili jsme, celá naše malá země. V roce 1989 jsme se těšili, že nastane demokracie a budeme žít lépe a svobodněji, ale to jsme nevěděli, za jakou cenu! Já politice nerozumím, ale co je nespravedlivé a nedobré, to rozeznám. A špatného toho bylo až moc, v roce 1990 se začaly dít ohromně velké věci! Lid byl šťasten, že se může cestovat „VEN“, do všech států a kontinentů a zapomněl si všimnout důležitých a citlivých věcí pro naši zem.

Začalo se prodávat naše bohatství, fabriky, které nás živily po stáletí. A to vše prováděli naši báječní politici, kteří zřizovali vše v naší zemi a nás ukecávali, že vše, co dělají, je správné. Prodávali vše, na co

přišli, čili nás obrali o to, co bylo naše, dnes už skoro nic nemáme.

Jak se rozmohla krádež! A to ve velkém, to vydělávali naši ministři, ti, kteří byli u koryta, panečku, ti se měli! Začalo se mluvit pouze o milionech, které si podávali z ruky do ruky v igelitových taškách.

Naše fabriky zanikly a jsou tu jenom cizí firmy, kde dělníci makají ve třísměnném provozu. A výdělky nejsou až tak velké, málo to postačí pro život. České výrobky už u nás nejsou, pouze z Číny.

Každý člověk si představoval demokracii po svém, očekával spravedlnost, svobodu slova, svobodně žít, a hlavně žít volněji a beze strachu, ale to se nestalo! Jen si vzpomeňme, jaké věci se děly v devadesátých letech, kolik skinů se objevilo a jak napadali romské rodiny, kolik jich zabili! A nic moc se nedělo, soudy byly opravdu „dobré“!

A co bydlení v našem demokratickém státě? Je to ubohé, komunisti postavili paneláky, říká se tomu „krabičky od sirek“ a naši demokraté je dnes prodávají za velké miliony! I to se stává u nás, že si lidi koupí byt v paneláku a velký miliardář koupí všechny paneláky a ubozí lidi si zaplacený byt musí znova zaplatit. Pokud na to nemají, zadluží se! Kde je spravedlnost? Spravedlnost, ta dneska není pro každého, kdo má velké prachy, tomu se dostane.

Jak jsme se těšili, že se bude lépe žít, až nastane demokracie, že se budeme moci svobodně a nahlas projevit, ale není to pravda! Je toho hodně, co se mi nelíbí a nejsem určitě sama, nikomu z nás se nelíbí spousta věcí, co se dějí za demokracie.

V dnešním světě je jedno, zda je člověk bílý nebo černý, každému se žije těžko, pokud žije pouze z práce a nemá miliony. Z práce ty miliony nikdy nevydělá, to umějí jenom ti, kteří chtějí a mají možnost dostat se tam, kde je možné si narábat. Podnikatelé makají několik roků a jak si narábou hodně peněz, zkrachují a nic se neděje, vše je v pořádku.

Demokracie, co nám všechno přinesla? Nic moc, hlavně hodně starostí, problémů, žádnou radost. Jak pro koho. Umělcům se daří, sportovcům, politikům a dalším, kteří vydělávají miliony. Jelikož dnes, jak nejste ve velkých penězích, nejste ani člověk!

Každý si představuje tu demokracii po svém... **Irena Eliášová**

muzeum u vás doma

3D STÁLÁ EXPOZICE

Dějiny Romů od starověké Indie přes události II. světové války až po současnost jsou přístupné ve 3D prohlídce na rommuz.cz/cs/online-muzeum/3d-prohlidka/.

PODCASTY

První série osmi rozhovorů je v letošním výročním roce rozšířena o novou řadu Velikáni jako spojující články. Poslouchejte nás na našem webu rommuz.cz/podcasty nebo na [Soundcloudu](https://www.soundcloud.com) a [Spotify](https://www.spotify.com).

Nově vychází:

25. 11. Jak Rom píše romské dějiny – Bartoloměj Daniel

Představení osobnosti a díla jednoho ze zakladatelů a laureáta Ceny MRK 2021. Životní příběh i odborné polemiky jednoho z mála romských disidentů, prvního romského historika a klíčové postavy při zakládání Muzea romské kultury.

9. 12. Dalších 30 let? Zhodnocení role MRK

Všem hostům klademe otázku na jejich názor a postavení MRK na mapě paměťových institucí. Jak vidí a jak by podle nich mělo/mohlo vypadat MRK v budoucnosti? V závěru oslav v prosinci vydáváme poslední díl jako bonus.

VIDEA

- Virtuální Procházky po Cejlu s Petrou Svobodovou.
- Jolanka a Gejza vyprávějí pohádky pro děti.
- Ochutnávky z depozitářů – pásmo videí, ve kterých pracovníci Odborného oddělení postupně představují zajímavý výběr předmětů skrytých očím návštěvníků v depozitářích muzea.

stálá expozice

PŘÍBĚH ROMŮ

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na emailu lektor@rommuz.cz, na telefonu: +420 545 214 419, nebo využijte objednávkový formulář rommuz.cz/cs/vzdelavaci-programy/pro-verejnost/.

výstava

7. 4. 2021 – 31. 12. 2022

OTISK CEST. Fotografie Claude a Marie-José Carret

Carretovi se fotografovali Romů – svých přátel – věnují přes 30 let. Jen málo fotografů zůstane u téhož tématu takto dlouhou dobu. Díky tomu vám můžeme zprostředkovat fotografie, které zaznamenávají několik generací a nabízí pohled na proměny života v čase. *Vstup zdarma.*

veřejné akce

2. 10. – 15h

Hodonín u Kunštátu. Památník Romů a Sintů na Moravě.

Beseda s Jiřím Fišerem

Mimořádné setkání s Jiřím Fišerem, posledním dosud žijícím českým dvojčetem, na němž v koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau prováděl pokusy nechvalně proslulý doktor Josef Mengele. Besedy se zúčastní i žurnalista Pavel Baroch. *Vstup zdarma.*

Mrkněte k nám!

mrkmrk.cz

**Muzeum romské kultury
státní příspěvková organizace
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz**

Otevírací doba
úterý–neděle 10–18h

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury, není-li uvedeno jinak. Informace o aktuálních podmínkách vstupu najdete na rommuz.cz/cs/navstevnici/navstevni-rad/. Změna programu vyhrazena. Z uvedených akcí bude pořízen fotografický a audiovizuální záznam. Materiál může být zveřejněn.

**Hodonín u Kunštátu.
Památník holokaustu Romů a Sintů na Moravě
+420 775 403 155
hodonin@rommuz.cz**

Otevírací doba duben–říjen
středa–neděle 9–17h

hodoninpamatnik.cz

Kavárna BENG!

říjen – prosinec 2021

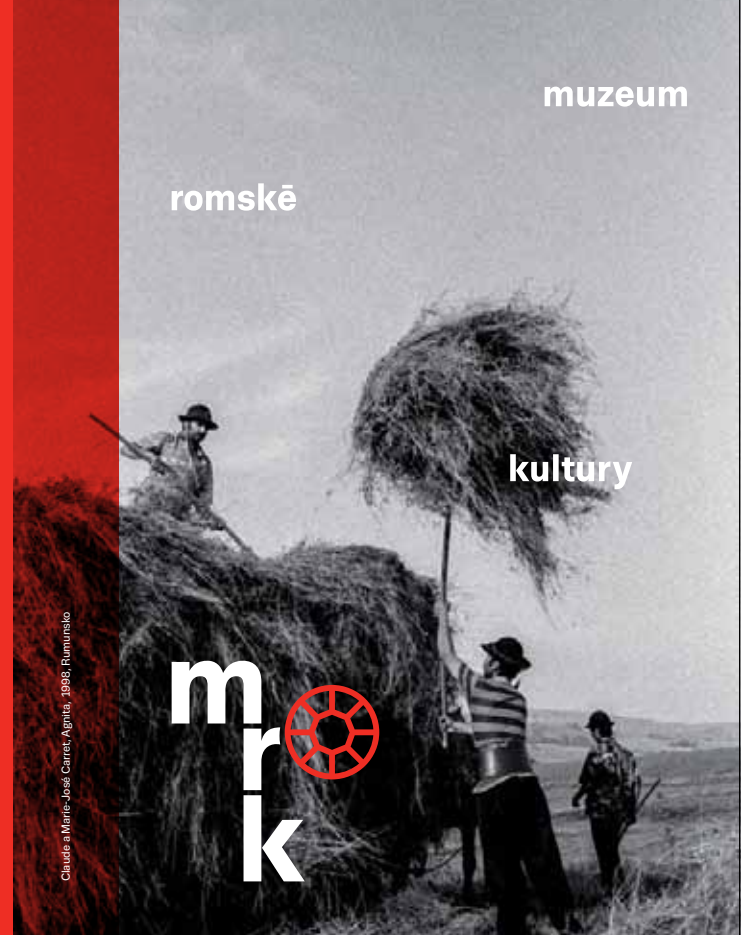

eshop-rommuz.cz

rommuz.cz

Česká televize
Hlavní mediální partner

Ministerstvo kultury
Jihomoravský kraj

3. 10. – 15h

Podzim s magií – dílna pro děti

Víte, kdo byly strigy nebo proč je dobré nosit červené oblečení? To vše a mnohem víc se dozvíte v naší stálé expozici. Společně si představíme nadpřirozenou bytost romské kultury, poslechneme si příběh z dávných časů a něco pěkného si na památku vyrobíme.

23. 10. – 19h

**Cabaret Des Péchés, Palác Jalta, Dominikánské náměstí 2, Brno
Galavečer Muzea romské kultury**

Galavečer jako oslava výročí 30 let muzea s předáním prestižní Ceny Muzea romské kultury (Ceny MRK) za rok 2020 a 2021. K ocenění je každoročně vybrána jedna osobnost, která svým působením přispěla k rozvoji, propagaci a uchování romské kultury či obecně k fungování MRK. Vzhledem k pandemické situaci nedošlo loni k jejímu předání, proto bude letos oceněna výtvarnice a performerka Emilia Rigová. Za rok 2021 získá Cenu MRK promovany historik Bartoloměj Daniel, in memoriam (byl členem Svazu Cikánů-Romů a spoluzakladatelem MRK v r. 1991). Součástí Galavečera budou hudební, taneční i divadelní vystoupení, a také křty publikací MRK.

7. 11. – 15h

Listí padá – dílna pro děti

Listí padá a je barevné, stejně jako romské šaty. Přijďte za námi objevit jejich krásu, něco se o nich dozvědět, naučit se vybraný romský tanec či si zanotovat písničku. Vítejte všechny věkové kategorie.

10. – 11. 11.

Muzeum romské kultury, Bratislavská 67, Brno

Vila Stiassni, Hroznová 14, Brno

Hodonín u Kunštátu. Památníku Romů a Sintů na Moravě.

Mezinárodní konference

Místa paměti: od budování expozic po edukaci v muzeích-památnících
Muzeum romské kultury převzalo v roce 2018 do správy dva památníky holokaustu Romů a Sintů – v Hodoníně u Kunštátu, zde nedávno dokončilo instalaci expozice, a v Letech u Písku, kde buduje nový památník s expozicí.

Cílem konference je získat příklady dobré praxe či know-how z tuzemska i zahraničí k dokončení expozice, pro edukaci a provoz muzeí/památníků. Tematicky bude konference zaměřena na animaci autentických míst paměti. Je také součástí oslav 30. výročí založení MRK.

5. 12. – 15h

Vánoční koledování – dílna pro děti

S našimi lektory si posvítíme na vybrané exponáty ze stálé expozice, s baterkami vykouzlíme hvězdnou oblohu, zahrajeme si stínové divadlo a povíme si takový lehounce strašidelný příběh. Na závěr adventní neděle si zazpíváme několik koled s romským muzikantem. Kterým? To je vánoční překvapení.

edukační programy

probíhají také v online verzi

Příběh Romů (historie)

Jdeme dlouhou cestou (jazyk a literatura)

Nezapomeneme (holokaust Židů a Romů)

Můžeme se domluvit? (stereotypy)

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno: .....
název organizace: .....
adresa, PSČ: .....
e-mail: ..... telefon: .....
počet objednaných výtisků: .....

způsob platby: hotově složenkou
 bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
 bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2021 je 320 Kč

Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury
České republiky

Adresa redakce Romano hangos
a Společenství Romů na Moravě
Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100